

Tri výzvy slovenskej ekonomiky

Metodika identifikácie priorít Slovenska

Marec 2015

Manuál

Autori

Martin Haluš

martin.halus@mfsr.sk

PodĎakovanie

Za pomoc s dátami autor ďakuje Slavomírovi Hidasovi a za cenné rady a pripomienky Martinovi Filkovi, Petrovi Harvanovi (obaja IFP), Ľudovítovi Odórovi (RRZ) a Štefanovi Kiššovi (MZV SR).

Upozornenie

Materiál prezentuje názory autorov a Inštitútu finančnej politiky, ktoré nemusia nevyhnutne odzrkadľovať oficiálne názory Ministerstva financií SR. Cieľom publikovania analýz Inštitútu finančnej politiky (IFP) je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne ekonomické témy. Citácie textu by preto mali odkazovať na IFP (a nie MF SR) ako autora týchto názorov.

Obsah

Úvod	4
1. Metodika	5
2. Tri najväčšie výzvy slovenskej ekonomiky	8
3. Výsledky jednotlivých oblastí a zdôvodnenie výberu indikátorov.....	10
3.1 <i>Moderná ekonomika</i>	10
3.2 <i>Udržateľné a nízkouhlíkové hospodárstvo</i>	12
3.3 <i>Kvalita života</i>	14
Bibliografia.....	16
Príloha – zoznam použitých indikátorov	17

Úvod

Rast HDP napriek viacerým nedostatkom naďalej ostáva kľúčový pre materiálne a nemateriálne napredovanie krajín. Nie je však jediným postačujúcim predpokladom zvýšenia kvality života, ktorej meranie si vyžaduje omnoho komplexnejší pohľad. Niektoré organizácie preto zverejňujú súbor viacerých indikátorov (Európska komisia, OECD), či kompozitný index kvality života (OSN). Vychádzajúc z prístupu OECD obohatených o ďalšie oblasti, sme identifikovali oblasti s najväčším potenciálom na zlepšenie. Okrem bohatstva (HDP na hlavu) sme tak do analýzy zahrnuli aj iné veľké vecné témy ako kvalita vzdelávania, zdravotnej starostlivosti či ovzdušia.

Slovensko za vyspelými krajinami najviac zaostáva vo výsledkoch na **trhu práce** a **v zdravotníctve**. Podpriemerné a stále sa zhoršujúce výsledky však dosahujeme aj v **kvalite základného školstva**, ktorého dôsledky sa prejavia až v dlhšom horizonte. Na tieto oblasti by sa preto malo sústrediť reformné úsilie vlády.

Systematické definovanie priorít slovenskej ekonomiky na základe dopredu známej a dobre merateľnej metodiky odbúrava subjektívne vnímanie a zaručuje konzistentnosť. Tiež to napomáha úspešnej realizácii reforiem a uľahčuje vyhodnocovanie ich pokroku.

Cieľom manuálu je navrhnúť metodiku identifikácie troch priorít, na ktoré by sa mali zamerať opatrenia Národného programu reforiem, ktorý každoročne v apríli schvaľuje vláda SR. Ich identifikácia bola doteraz vykonávaná dekompozíciou HDP na hlavu a porovnaním miery zaostávania jeho jednotlivých zložiek za priemerom EU15 (podľa EK). ¹Tento prístup je však príliš zjednodušujúci a ignoruje mnohé iné aspekty kvality života. Priority preto po novom identifikujeme použitím širšej sady medzinárodne porovnateľných výsledkových a doplnkových indikátorov. Navrhnutý prístup je inšpirovaný pravidelnou publikáciou OECD „*Going for Growth*“ a je v súlade s iniciatívami ako NAEC (New approaches to Economic Challenges) či Better Life Initiative (OECD, 2013).

¹ Identifikovali sa najviac zaostávajúce oblasti za priemerom EU15 v zložkách vytvárajúcich produktivitu, trhu práce a demografiu. Pri trhu práce to boli napríklad nezamestnanosť, participácia mladých, starších, mužov, žien a odpracované hodiny. Údaje boli čerpané z databázy LAF na [stránke](#) ECFIN.

1. Metodika

Náš prístup sa najviac konceptuálne približuje meraniu kvality života podľa OECD (*Better Life Initiative*), ktorá sa pokúša zachytiť materiálne (príjem a bohatstvo, podmienky bývania), ale aj nemateriálne (zdravie, vzdelávanie, občianska angažovanosť) aspekty kvality života. Pre národné účely sme okrem toho pridali aj indikátory merajúce pokrok pri dosahovaní modernej ekonomiky a okrem environmentálnej sme zohľadnili aj fiškálnu a sociálnu udržateľnosť. Tieto tri piliere (moderná ekonomika, fiškálna a environmentálna udržateľnosť a kvalita života) teda pokladáme za základ ekonomiky o ktorú by sa mali usilovať verejné politiky. Výber indikátorov ostáva, podobne ako pri OECD, do veľkej miery arbitrárny a limitovaný dostupnosťou a kvalitou existujúcich údajov. Následná identifikácia priorít je inšpirovaná prístupom OECD v pravidelnej publikácii *Going for Growth*.

Navrhujeme každé dva roky stanoviť tri priority slovenského hospodárstva. Počet priorít, na ktoré by sa mali zamerať verejné politiky, by mal byť obmedzený. Pri veľkom počte priorít sa vytráca údernosť a zmysel ich samotného stanovovania – ak je prioritné všetko, nie je prioritné nič. Prioritnými oblasťami budú sektory, kde najviac zaostávame za vyspelými krajinami, a teda s najväčším potenciálom a potrebou zlepšenia. Efekt prijímaných opatrení možno vyhodnotiť až s odstupom niekoľkých rokov, v prípade niektorých oblastí (napríklad školstvo) je horizont ešte dlhší.

Dve z troch priorít sú identifikované na základe zaostávania Slovenska (gap analysis) vo výsledkových ukazovateľoch oproti priemeru OECD alebo EÚ. Nami zvolené výsledkové ukazovatele merajú pokrok v dosahovaní vysoko produktívneho, udržateľného a na poznatkoch založeného hospodárstva, ktoré je zároveň nízko-uhlíkové, ekologické a poskytuje vysokú kvalitu života. Patria sem oblasti ako moderná ekonomika, fiškálna a environmentálna udržateľnosť a kvalita života zahŕňajúca bohatstvo obyvateľstva, trh práce, kvalitu školstva a zdravotníctva. Pre lepšie pochopenie problému sme ku každej oblasti priradili doplnkové ukazovatele, ktoré pomáhajú načrtnúť možné príčiny problému, avšak nenahrádzajú komplexnú analýzu v problémovej oblasti. Príkladom môže byť rozklad HDP na jednotlivé faktory, či skúmanie miery nezamestnanosti podľa vzdelania. Ide tak o vstupné, výstupné, alebo „disagregačné“ ukazovatele, ktoré nejakým spôsobom súvisia so sledovanou oblasťou, a môžu ovplyvňovať výsledkový ukazovateľ, ktorý používame na meranie danej priority. Celkovo sme analyzovali 13 výsledkových a približne 60 doplnkových indikátorov. Zoznam indikátorov možno v budúcnosti dopĺňať a aktualizovať, hlavné oblasti by však mali ostať zachované.

Tretia priorita môže byť identifikovaná aj na základe národných špecifik a analýzou domácich ukazovateľov. Limitácia analýzy výsledkových indikátorov spočíva najmä v ich obmedzenom rozsahu, keďže dostupné údaje nemapujú všetky oblasti ekonomiky a života. Okrem toho nie sú všetky merateľné vstupy či výsledky medzinárodne porovnateľné.

Všetky indikátory boli pre porovnatelnosť transformované na normálne rozdelenie s priemerom nula a jednou štandardnou odchýlkou nasledovne

$$skóre_i^j = (-) \frac{h_i^j - \bar{h}^j}{sd^j}$$

Skóre krajiny i pre indikátor j sa vypočíta ako rozdiel hodnoty indikátora krajiny a priemeru celej vzorky, vydelený štandardnou odchýlkou vzorky. Pre jednoduchšiu interpretáciu sme hodnoty indikátorov, pre ktoré nižšie číslo znamená lepší výsledok, vynásobili -1 (napr. nezamestnanosť). Kladné hodnoty tak predstavujú nadpriemerne dobrý výsledok v konkrétnom ukazovateli a záporne podpriemerný, teda horší. Skóre vyššie ako 1 (resp. nižšie ako -1) indikuje vážne odklonenie od priemeru a je potenciálny kandidát na prioritu.

Nevýhoda takéhoto prístupu spočíva v obmedzenom množstve medzinárodne porovnateľných ukazovateľov. Navyše, naše indikátory merajú len kvantifikovaný vplyv na ekonomický blahobyt a zanedbávajú niektoré ťažšie merateľné oblasti ako ľudské práva, vymožitelnosť práva, či život menšín. Druhá vážna limitácia je, že takýmto prístupom neidentifikujeme problém, ktorý je spoločný pre celú vzorku krajín, ale len pre jednu konkrétnu krajinu (Slovensko).

Porovnatelnosť miery zaostávania je limitovaná rôznou vzorkou krajín, od ktorých priemeru analyzujeme zaostávanie Slovenska. Pre čo najširšiu sadu indikátorov sme využívali databázy Eurostatu (EÚ28) ale aj OECD, Svetovej Banky či Európskej komisie. Kvôli vysokému prieniku krajín však považujeme ich priemery za porovnateľné. Väčšina ukazovateľov je posledných dostupných z rokov 2012 a 2013. Pri chýbajúcich dátach niektorej krajiny za tieto roky sme použili posledný dostupný rok. Všetky indikátory, vrátane dát a zdrojov, možno nájsť v priloženom súbore.

BOX: Metodika identifikácie priorít OECD v „*Going for Growth*“

OECD každé dva roky vo svojej kľúčovej publikácii „*Going for growth*“ prichádza s odporúčaniami potrebných reforiem pre všetky členské krajiny. Hlavný ukazovateľ výkonnosti naďalej ostáva HDP, aj keď OECD postupne integruje aj iné aspekty kvality života, vrátane analýzy distribučných vplyvov a dopadu na životné prostredie.

Publikácia pre každú členskú krajinu OECD a BRICs² identifikuje 5 priorít. Najmenej tri z nich sú určené v oblastiach, kde krajina najviac zaostáva vo výsledkových a zároveň policy indikátoroch. Tie zahŕňajú napr. oblasti zdaňovania, regulácie trhu práce (EPL) a tovarov (PMR), vzdelávania, inovácií a iné. Zostávajúce dve priority sú identifikované použitím kombinácie dostupných indikátorov, ale najmä špecifických skúseností a expertízy v konkrétnej krajine.

Štartovacou pozíciou na určenie troch priorít je preskúmanie využitia pracovnej sily a produktivity spolu s determinujúcimi faktormi, kde empirický výskum potvrdil prepojenie výsledkového a policy indikátora. Pre využitie pracovnej sily sú to napr. výsledky na trhu práce pre konkrétnu skupinu (mladí, ženy, starší) a pre produktivitu napr. investície do informačných technológií. Každý výsledkový a policy indikátor je následne spárovaný. Kandidáti na priority sú potom páry, v ktorých krajina najviac zaostáva za priemerom OECD pri oboch typoch ukazovateľov. Viac k metodike v prílohe *Going for Growth* (2014).

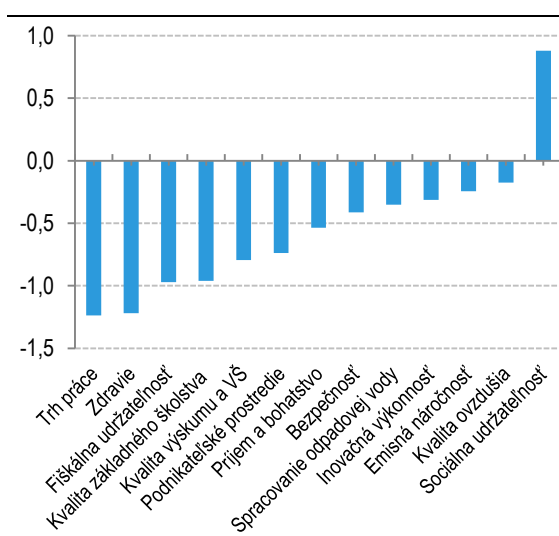
² Brazília, Rusko, India, Čína a Južná Afrika

2. Tri najväčšie výzvy slovenskej ekonomiky

Najväčšie dve výzvy z pohľadu zaostávania predstavuje **trh práce a kvalita zdravotnej starostlivosti** (Graf 1). Ako tretiu prioritu sme sa pre zhoršujúce výsledky, vysokú mieru zaostávania ako aj výrazný negatívny vplyv na iné ostatné oblasti, ktorý sa prejaví v dlhšom horizonte, rozhodli zaradiť **základné školstvo**. S výnimkou príjmových nerovností dosahujeme vo všetkých sledovaných výsledkových ukazovateľoch podpriemerné hodnoty.

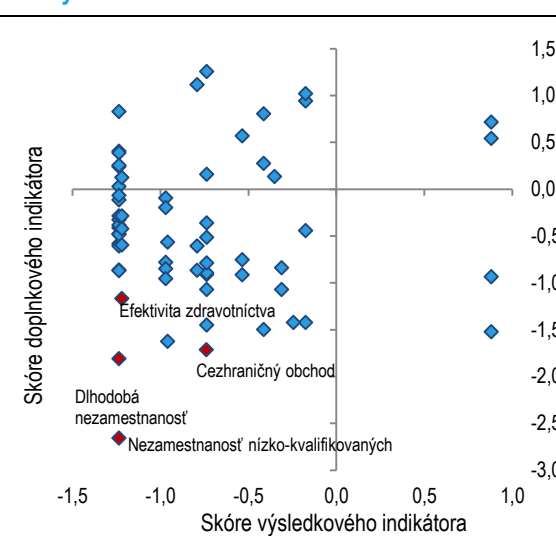
Výsledkové ukazovatele sú spárované s doplnkovými indikátormi (Graf 1), ktoré široko definovaný problém, (napríklad trh práce) „disagregujú“ na menšie, uchopiteľnejšie oblasti (napr. dlhodobá nezamestnanosť). Body v ľavom dolnom kvadrante tak obsahujú podpriemerné výsledkové a zároveň doplnkové ukazovatele. Z tohto pohľadu najviac zaostávame v nezamestnanosti nízko-kvalifikovaných. V ľavom hornom kvadrante sú oblasti, v ktorých dosahujeme podpriemerné výsledky, avšak s nadpriemernými vstupmi. Máme napríklad veľmi nízky počet citácií a vysokú mieru absolventov doktorandského štúdia, alebo podpriemerné výsledky v bezpečnosti s nadpriemerným množstvom policajtov.

Graf 1: Sledované výsledkové ukazovatele, štandardná odchýlka

Zdroj: IFP

Graf 2: „Disagregácia“ výsledkových ukazovateľov pomocou doplnkových indikátorov, štandardná odchýlka

Zdroj: IFP

Doplňujúce indikátory naznačujú, že hlavný problém na trhu práce je v zamestnávaní nízko-kvalifikovaných zamestnancov a dlhodobej nezamestnanosti. Ukazuje sa, že podiel nezamestnanosti mladých v porovnaní s inými krajinami EÚ u nás výrazným problémom naopak nie je. Omnoho horšie sú na tom ľudia v pred dôchodkovom veku (55-64), či ženy. Dlhodobá nezamestnanosť, a s ňou súvisiaca strata zručností, je ďalšou bariérou lepších výsledkov nášho pracovného trhu.

V základných determinantoch zdravotného stavu obyvateľstva (množstvo fajčiarov, spotreba alkoholu) až tak nezaostávame. Napriek tomu Slováci žijú výrazne kratšie

a v EÚ si zároveň užijú najmenej rokov zdravého života. Aktualizovaný model, ktorý bol použitý v štúdií IFP o zdravotníctve (Filko at al., 2012), naznačuje nízku efektivitu vynakladaných zdrojov.

Medzinárodne porovnateľné výsledky školstva zatiaľ vieme merať iba na úrovni základných škôl testovaním 15 ročných študentov PISA. Tieto výsledky sa v roku 2012 výrazne prepadli. Oblasť, kde zaostávame je najmä financovanie. Napríklad mzdy učiteľov základných škôl sú až trojnásobne nižšie oproti priemeru krajín OECD.

3. Výsledky jednotlivých oblastí a zdôvodnenie výberu indikátorov

Ciele verejných politík by sa nemali zameriavať len na zvyšovanie HDP, ale aj na vybudovanie vysoko produktívneho, udržateľného hospodárstva založeného na vedomostiach, ktoré je zároveň nízko-uhlíkové, ekologické a poskytuje vysokú kvalitu života. Každá z oblastí obsahuje stručné zdôvodnenie výberu doplnkových indikátorov, ako aj dosahované výsledky Slovenska. Všetky indikátory, vrátane zdrojov, sú podrobnejšie popísané v prílohe.

3.1 Moderná ekonomika

Moderná ekonomika založená na vedomostiach a produkcia tovarov s vysokou pridanou hodnotou je oblasť, ktorá poskytuje Slovensku stále priestor pre dynamický rast. Vo všetkých sledovaných oblastiach (kvalitou podnikateľského prostredia, výskumu, školstva a inovačná výkonnosť) naďalej zaostávame. Najvýraznejšie sa to však prejavuje pri kvalite základného školstva, ale aj v publikačnej činnosti našich vedcov. Kvalita základného vzdelávania je pravdepodobne do veľkej miery limitovaná možnosťami financovania, najmä v odmeňovaní.

1. *Kvalita podnikateľského prostredia*

Základom každej modernej ekonomiky založenej na vedomostiach by v prvom rade malo byť fungujúce podnikateľské prostredie, ktoré bez zbytočných prekážok umožní realizáciu nových nápadov. Slovensko podľa indexu *Doing Business* za krajinami OECD v kvalite podnikateľského prostredia zaostáva, aj keď z krajín V4 sme sa umiestnili hneď za Poľskom. Dlhodobými výzvami zlepšovania podnikateľského prostredia zostávajú najmä cezhraničný obchod, ochrana minoritných investorov a administratíva v oblasti platenia daní.

2. *Podiel high-tech vývozov ako indikátor inovačnej výkonnosti ekonomiky*

Súkromné výdavky na vedu a výskum do veľkej miery determinujú povahu výroby nášho hospodárstva, ako aj možnosti exportu. Ich nízke hodnoty môžu indikovať zameranie na odvetvia s menšou pridanou hodnotou. Na high-tech výrobu je tiež potrebná sofistikovaná pracovná sila s terciárnym vzdelaním, ktorej máme na celkovej populácii stále menej ako vyspelé krajiny.

3. *Množstvo citácií na výskumníka ako indikátor kvality výskumu a vysokých škôl*

Objem výdavkov na vedu a výskum je nevyhnutný, ale nie jediný predpoklad kvalitného výskumu. Miera absolventov doktorandského štúdia tvorí základ pre celkové množstvo výskumníkov.

4. *Kvalita základného vzdelania ako náhradný indikátor úrovne školstva*

Kvalita základného školstva je meraná testovaním PISA. Podobne ako pri vede, výdavky na základné školstvo na žiaka naznačujú nedostatočné financovanie. Pre presnejšie určenie zaostávania sa okrem toho pozeráme aj na najvyššie platy učiteľov základných škôl, ktoré učitelia dosahujú v krajinách OECD.

Výsledkový indikátor	Skóre	Doplnkový indikátor	Skóre
Podnikateľské prostredie (Doing Business)	-0,74	Cezhraničný obchod	-1,72
	-0,74	Ochrana minoritných investorov	-1,45
	-0,74	Platenie daní	-1,07
	-0,74	Začatie podnikania	-0,91
	-0,74	Stavebné povolenia	-0,89
	-0,74	Zriadenie elektrickej prípojky	-0,79
	-0,74	Vymáhanie záväzkov	-0,51
	-0,74	Riešenie insolventnosti	-0,36
	-0,74	Získanie úveru	0,16
Inovačná výkonnosť (High Tech Export)	-0,74	Registrowanie majetku	1,26
	-0,31	Súkromné výdavky na vedu a výskum	-0,84
	-0,31	Miera obyvateľstva s terciárnym vzdelaním (25-64)	-1,07
Kvalita výskumu a vysokého školstva (citácie na výskumníka)	-0,79	Miera absolventov doktorandského štúdia	1,12
	-0,79	Množstvo výskumníkov na hlavu	-0,60
	-0,79	Celkové výdavky na vedu a výskum na HDP	-0,87
Kvalita základného školstva	-0,96	Platy učiteľov regionálneho školstva	-1,63
	-0,96	Výdavky na žiaka základného školstva	-0,56

Medzi hlavné príčiny nízkej citovanosti slovenskej vedy a jej celkového zaostávania je teda pravdepodobne slabé financovanie a zlý inštitucionálny rámec:

- Celkové výdavky na vedu a výskum dosahujú len 0,8% HDP, čo je výrazne menej ako priemer EÚ (2,1%).
- Súkromné financovanie vedy navyše vykazuje dlhodobý klesajúci trend, keď v roku 2011 dosiahlo len 33,9%. Tento podiel vo vyspelých krajinách ako Fínsko, USA, či Japonsko presahuje 60% (priemer EÚ 54%). Dôvodmi môžu byť sústredenie výskumu mimo územia SR, či jednoducho nedostatočné kapacity.
- Štartovací kapitál je zanedbateľný a jeho objem na veľkosť ekonomiky dosahuje približne šesťnásobne nižšie hodnoty oproti priemeru krajín V3 ([Lazarevski, 2012](#)).
- Slovenskí výskumníci nie sú schopní čerpať pomoc z rámcových programov EÚ, kde rozhoduje vedecká excelentnosť žiadateľa; získaný príspevok zo siedmeho rámcového programu bol na veľkosť ekonomiky v roku 2012 najhorší z celej EÚ a od roku 2008 aj nominálne klesá ([SOVVA, 2012](#)).
- Neúspešnosť vyplýva aj z odlevu kvalitných výskumníkov do zahraničia kvôli výrazne vyššiemu ohodnoteniu. Slovenské platy sa totiž pohybujú okolo úrovne priemernej mzdy³.

³ <http://www.naseplaty.sk/prehľad-platov/veda-vyskum-vyvoj.html>

3.2 Udržateľné a nízkouhlíkové hospodárstvo

Hospodárstvo by malo produkovať nielen dostatok statkov, ale zároveň byť udržateľné fiškálne, environmentálne aj sociálne. V environmentálnom hodnotení (kvalita ovzdušia a vody) zaostávame relatívne menej ako v prípade fiškálnej udržateľnosti, ktorej pozícia sa však po aktualizovaní dát výrazne zlepšila. Tieto tri aspekty udržateľnosti sledujeme pomocou:

Výsledkový indikátor	Skóre	Doplňkový indikátor	Skóre
Fiškálna udržateľnosť	-0,97	Počiatočná rozpočtová pozícia	-0,78
	-0,97	Penzie	-0,85
	-0,97	Výdavky na zdravotníctvo	-0,09
	-0,97	Iné (školsťvo, dávky)	-0,20
	-0,97	Daňová medzera na DPH	-0,95
Sociálna udržateľnosť (príjmové nerovnosti)	0,88	Celkové výdavky vlády (ako % y HDP)	-0,93
	0,88	Regionálne príjmové disparity	-1,52
	0,88	Nerovnosti ťahané najchudobnejšími	0,72
	0,88	Nerovnosti ťahané najbohatšími	0,54
Kvalita ovzdušia	-0,18	Energetické dane	-1,42
	-0,18	Množstvo prepravených tovarov na cestách na km diaľnic	-0,44
	-0,18	Množstvo ľudí využívajúce vlaky a autobusy	0,94
	-0,18	Počet zaregistrovaných áut na tisíc obyvateľov	1,02
Spracovanie odpadovej vody	-0,35	Priemerné ročné výdavky na odpadové vody (% HDP)	0,14
Množstvo emisií	-0,24	Energetické dane	-1,42

5. Indikátor S2 ako ukazovateľ fiškálnej udržateľnosti

Podľa údajov sme v roku 2012 výrazne fiškálne zaostávali, a to najmä pre nastavenie dôchodkového systému a vtedajší štruktúrny deficit verejných financií. Počiatočná rozpočtová pozícia je definovaná ako rozdiel medzi štruktúrnym saldóm a primárnym saldóm stabilizujúcim dlh. Kvôli pokračujúcej konsolidácii očakávame práve pri tejto zložke výrazné zlepšenie. Výber DPH sa od roku 2012 zlepšil a priblížil európskemu priemeru, stále však nedosahuje úrovnú rokov 2000-2004.

6. Sociálna udržateľnosť meraná príjmovými nerovnosťami (Gini)

OECD (2014) vo svojej najnovšej štúdií dokazuje, že vysoká miera nerovností má negatívne dôsledky na hospodársky rast. Výsledky naznačujú, že brzdu rastu nie je ani tak horné 1% najbohatších, ale práve zaostávajúce rodiny s nízkym príjmom, ktoré neinvestujú dostatočne do vzdelania. Z tohto pohľadu Slovensko dosahuje napriek nízkej miere prerozdelenia dobré výsledky, aj keď nerovnosti sa za posledných 20

rokov aj u nás zvýšili. Oproti EÚ krajinám sú u nás nerovnosti skôr spôsobené bohatšími domácnosťami ako chudobnejšími.

7. Kvalita ovzdušia ako aspekt environmentálnej udržateľnosti

Kompozitný index kvality ovzdušia tvoria subindexy popisujúce priemernú koncentráciu prachových častíc PM₂₅, množstvo ľudí vykurojúcich tuhými palivami a vážený priemer obyvateľov vystavený koncentrácií prachových častíc presahujúcej odporúčané štandardy WHO. Celková kvalita ovzdušia je podľa tohto indexu mierne podpriemerná. Príčinou môže byť prašnosť, relatívne vyťažená cestná sieť, či slabé zdaňovanie energií.

Zlá kvalita ovzdušia s množstvom prachu spôsobuje respiračné infekcie a ďalšie ochorenia, ako je rakovina. Na rozdiel od väčších prachových častíc PM₁₀ sa môžu jemné častice PM_{2,5} (2,5 mikrónov a menšie) usadiť hlboko v pľúcnom tkanive a sú oveľa viac škodlivé pre zdravie.

8. Spracovanie odpadovej vody ako aspekt environmentálnej udržateľnosti

Tento indikátor meria podiel vody, ktorá je spracovaná predtým ako je vypustená naspäť do systému. SR za krajinami OECD zaostáva len mierne. Nespracovaná odpadová voda môže vážne narušiť fungovanie nadväzujúcich ekosystémov.

9. Emisná náročnosť ako aspekt environmentálnej udržateľnosti

Emisná náročnosť je meraná ako množstvo emisií v ekonomike potrebné na vyprodukovanie tovarov a služieb v hodnote 1 eura. Aj keď sme sa vďaka transformácií hospodárstva od deväťdesiatych rokov výrazne zlepšili, stále je naše hospodárstvo emisne náročnejšie ako priemer EÚ. Dôvodom môže byť veľmi slabé zdaňovanie energií, vysoká energetická náročnosť a stále vysoký podiel priemyslu na pridanej hodnote.

3.3 Kvalita života

Na kvalitu života okrem bohatstva vplýva aj situácia na trhu práce, kvalita zdravotníctva, či bezpečnosť. Z týchto oblastí najvýraznejšie zaostávame v kvalite zdravotnej starostlivosti a situácií na trhu práce.

10. *HDP na hlavu ako ukazovateľ bohatstva*

Rozložením HDP na tri základné zložky (demografia, trh práce a produktivita) možno identifikovať oblasti, vďaka ktorým stále zaostávame za priemerom EÚ v HDP na hlavu. Najväčšou brzdou je miera zamestnanosti, čo podporuje rozhodnutie o zaradení trhu práce medzi priority. Napriek výraznému rastu produktivity aj tu existuje dostatočný priestor na zlepšenie, najmä cez vedomostnú ekonomiku.

11. *Výsledky na trhu práce*

Trh práce je najväčší problém slovenskej ekonomiky. Podiel dlhodobej nezamestnanosti dosahuje 67,8 % a je najvyššia v OECD. Nezamestnanosť ľudí so základným vzdelaním je tiež dlhodobo najvyššia v EÚ a dosahuje 42,6%. Pomer množstva mladých nezamestnaných na celkový počet ľudí bez práce nie je vyšší ako v iných krajinách. Väčší problém majú práve ľudia vo veku 55 až 64 rokov a ženy. Vysoké odvodové zaťaženie môže sťažovať vytváranie nových pracovných miest.

12. *Kvalita zdravotnej starostlivosti*

Slováci si užijú najmenej zdravých rokov života v EÚ napriek priemernej miere fajčiarov a len mierne podpriemerné financovaniu. Je to výsledkom slabo fungujúceho systému zdravotnej starostlivosti. Aktualizovaný model, ktorý bol použitý v štúdií IFP o zdravotníctve, naznačuje veľmi nízku efektivitu vynakladaných zdrojov (Filko at al., 2012).

13. *Bezpečnosť*

Z hľadiska relatívneho množstva prepádov a násilných vražd patríme ku krajinám s vyššou kriminalitou.

Výsledkový indikátor	Skóre	Doplnkový indikátor	Skóre
Príjem a bohatstvo (HDP na hlavu PPS)	-0,54	HDP dekompozícia: demografia	0,57
	-0,54	HDP dekompozícia: trh práce	-0,91
	-0,54	HDP dekompozícia: produktivita práce	-0,75
Práca	-1,24	Flexibilita zákonníka práce - individuálne a kolektívne prepúšťanie	-0,33
	-1,24	Flexibilita zákonníka práce - dočasné kontrakty	0,03
	-1,24	Priemerný daňový klin, slobodný, 67% priemernej mzdy, bez dieťaťa	-0,58
	-1,24	Priemerný daňový klin, dvojica, bezdetná, 100 a 33% priemernej mzdy	-0,61
	-1,24	Priemerný daňový klin, dvojica, 2 deti, 100 a 33% priemernej mzdy	-0,48
	-1,24	Priemerný daňový klin, dvojica, 2 deti, 100 a 67% priemernej mzdy	-0,41
	-1,24	Pasca neaktivity - slobodný, bezdetný, 33% priemernej mzdy	0,40
	-1,24	Pasca neaktivity - slobodný, bezdetný, 33 a 0 % priemernej mzdy	-0,11
	-1,24	Pasca neaktivity - dvojica, bezdetná, 33 a 67 % priemernej mzdy	0,39
	-1,24	Pasca neaktivity - dvojica, 2 deti, 33 a 0 % priemernej mzdy	0,24
	-1,24	Pasca neaktivity - dvojica, 2 deti, 33 a 67 % priemernej mzdy	0,83
	-1,24	Podiel celkových odvodov na nákladoch práce	-0,48
	-1,24	Nezamestnanosť ľudí so základným vzdelaním	-2,66
	-1,24	Nezamestnanosť ľudí so stredoškolským vzdelaním	-0,39
	-1,24	Miera nezamestnanosti ľudí s vysokoškolským základným	-0,07
	-1,24	Výdavky na aktívne politiky trhu práce na vzdelávanie (% HDP)	-0,86
	-1,24	Dlhodobá nezamestnanosť	-1,81
	-1,24	Relatívna nezamestnanosť mladých na nezamestnaných (15-29)	0,25
	-1,24	Relatívna nezamestnanosť nezamestnaných (55-64)	-0,87
	-1,24	Relatívna zamestnanosť žien (15-64)	-0,29
Kvalita zdravotnej starostlivosti	-1,22	Výdavky na zdravotníctvo (% HDP)	-0,60
	-1,22	Hotovostné platby domácností na zdravotníctvo	-0,29
	-1,22	Spotreba alkoholu	-0,42
	-1,22	Množstvo denných fajčiarov	0,12
	-1,22	Efektivita zdravotnej starostlivosti	-1,17
Bezpečnosť	-0,41	Množstvo ľudí v chudobe (pod 40% mediánového príjmu)	0,27
	-0,41	Množstvo policajtov na hlavu	0,80
	-0,41	Korupcia	-1,50

Bibliografia

Cingano, F. (2014), "Trends in Income Inequality and its Impact on Economic Growth", OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 163, OECD Publishing

Filko, M. a kol. (2010), Ako sa najesť z grafov - 10 receptov pre slovenskú ekonomiku, diskusná štúdia, Bratislava, NBS, 1-2010, ISSN- 1337-5830

Filko, M. a kol. (2012), Málo zdravia za veľa peňazí: Analýza efektívnosti slovenského zdravotníctva, Ekonomická analýza 28, Inštitút finančnej politiky, Ministerstvo financií SR

Ministerstvo financií SR (2014), Národný program reforiem 2014

OECD (2014), Economic Policy Reforms 2013: Going for growth, OECD Publishing

OECD (2013), How's Life? 2013: Measuring Well-being, OECD Publishing

Ostry at al (2014), Redistribution, Inequality, and Growth, IMF Staff Discussion Note

Príloha – zoznam použitých indikátorov

Indikátor	Popis
Podnikateľské prostredie	Poradie krajiny v rebríčku Doing Business, ktorý meria reguláciu domácich malých a stredných firiem počas deviatich fáz ich životného cyklu: začiatok podnikania, vybavovanie stavebného povolenia, registrácia vlastníctva, získanie úveru a elektrickej prípojky, ochrana investorov, platenie daní, obchodovanie za hranicami, vymáhanie zmlúv a ukončenie podnikania. Dáta sú založené prevažne na domácich zákonoch, rôznych iných reguláciách a administratívnych požiadavkách.
High Tech Exports	Podiel high-tech exportov na celkovom vývoze krajiny. Produkty high-tech sú vybrané produkty nasledovných odvetví: letecký priemysel, počítače a kancelárske stroje, elektronické telekomunikačné zariadenia, farmaceutický priemysel, vedecké prístroje, elektrické stroje, chemický priemysel, neelektronické prístroje, zbrojný priemysel. Zdroj: Eurostat
Citácie na výskumníka	Podiel počtu citácií v renomovaných medzinárodných časopisoch (SCImago Journal & Country Rank) na počet výskumníkov v krajine (Eurostat). Ukazovateľ je vyjadrený relatívne k priemernej hodnote krajín Európskej únie. Zdroj: http://www.scimagojr.com/ , Eurostat, výpočty IFP
Kvalita vzdelávania (PISA)	Medzinárodné štandardizované hodnotenie vedomostí a zručností pätnásťročných žiakov. Hodnotí žiakov v troch oblastiach: v matematike, čítaní a prírodných vedách. Index je aritmetickým priemerom hodnotení v jednotlivých oblastiach. Zdroj: OECD
Kvalita ovzdušia	Tento indikátor je vypočítaný ako aritmetický priemer podielu populácie ktoré vykuruje tuhými palivami, vážený priemer expozície prachových častíc PM25 a podiel populácie, ktorá bola vystavená zvýšenej koncentrácii prachových častíc podľa WHO (priemer 10, 15, 25 a 35 mikrogramov na meter kubický). Zdroj: Environmental Performance Index
Fiškálna udržateľnosť	Ukazovateľ S2 predstavuje hodnotu, o ktorú sa musí trvale zmeniť primárne štrukturálne saldo, aby sa súčasná hodnota budúcich primárnych sald rovnala súčasnej úrovni hrubého dlhu. Krajiny, v ktorých je indikátor S2 menší ako 2 sú označované ako nízko rizikové. Ak je hodnota indikátora medzi 2 a 6, krajina je stredne riziková. Ak je hodnota vyššia ako 6, krajina je označená ako vysoko riziková. Zdroj: EK
Spracovanie odpadovej vody	Podiel spracovanej odpadovej vody. Zdroj: Environmental Performance Index
Emisná náročnosť	Množstvo celkových emisií skleníkových plynov (GHG) ako podiel na hrubom domácom produkte (HDP). Zdroj: Eurostat, IFP
Prijem a bohatstvo	HDP na hlavu v parite kúpnej sily. Zdroj: Eurostat
Trh práce	Indikátor je vypočítaný ako priemer zamestnanosti a dlhodobej nezamestnanosti. Zdroj: OECD
Kvalita zdravotnej starostlivosti	Indikátor je vypočítaný ako priemer zdravých rokov života a kvality zdravotnej starostlivosti obyvateľstva v prieskume. Zdroj: OECD
Bezpečnosť	Indikátor je vypočítaný ako priemer počtu vražd a prepadnutí na tisíc obyvateľov. Zdroj: OECD
Prijimové nerovnosti	Giniho koeficient je štatistický ukazovateľ rozdelenia príjmov v populácii využívaný na charakterizovanie príjmových rozdielov. Giniho koeficient predstavuje na Lorenzovej krivke pomer medzi oblasťou pod Lorenzovou krivkou a čiarou (úsečkou) zobrazujúcou 45°. Zdroj: OECD
Súkromné výdavky na vedu a výskum / HDP	Zdroj: Eurostat (rd_e_gerdsc)
Celkové výdavky na vedu a výskum / HDP	Zdroj: Eurostat (rd_e_gerdsc)
Množstvo výskumníkov na hlavu	Zdroj: Eurostat [rd_p_persocc]

Výdavky na žiaka základného školstva	Zdroj: Education at Glance 2014, Tab. B1
Miera obyvateľstva s univerzitným vzdelaním (25-64)	Zdroj: Eurostat (edat_ifse_07)
Relatívna nezamestnanosť mladých (15-29)	Podiel mladých nezamestnaných na všetkých nezamestnaných upravený o demografiu: (Unemployed 15-29/Unemployed 15-64)/(Labour force 15-29/Labour force 15-64). Zdroj: IFP podľa OECD
Relatívna nezamestnanosť starších (55-64)	Podiel nezamestnaných starších na všetkých nezamestnaných upravený o demografiu: (Unemployed 50-64/Unemployed 15-64)/(Labour force 50-64/Labour force 15-64). Zdroj: IFP podľa OECD
Počiatočná rozpočtová pozícia	Rozdiel medzi štrukturálnym saldom a primárnym saldom stabilizujúcim dlh Zdroj: Fiscal Sustainability Report 2012
Penzie	Zdroj: Fiscal Sustainability Report 2012
Zdravotná a dlhodobá starostlivosť	Zdroj: Fiscal Sustainability Report 2012
Iné (škoolstvo a dávky v nezamestnanosti)	Zdroj: Fiscal Sustainability Report 2012
Energetické dane	Implicitné zdanenie energií je definované ako podiel príjmov z energetických daní a konečnej energetickej spotreby za jeden rok. Zdroj: Eurostat (tsdcc360)
Množstvo prepravených tovarov na cestách na kilometer diaľnic	Podiel množstva prepravených tovarov v tonách (ttr00005) a dĺžku rýchlostných ciest a diaľnic (motorways) v km (road_if_motorwa). Zdroj: Eurostat
Počet zaregistrovaných áut na tisíc obyvateľov	Zdroj: Eurostat (road_eqs_carhab)
Priemerné ročné výdavky na odpadové vody / HDP	Aritmetický priemer ročných výdavkov vlády na odpadové vody v rokoch 2004 ať 2011 (env_ac_exp1r2) k priemernému HDP (nama_gdp_c) v tom istom období HDP. Zdroj: Eurostat
HDP dekompozícia	Z dát Eurostatu bolo HDP na hlavu dekomponované na tri zložky: demografia (miera participácie), trh práce (miera zamestnanosti) a produktivitu práce nasledovne: $Y/pop = Y/L$ (produktivita) * L/LF (miera zamestnanosti) * LF/pop (miera participácie)
Flexibilita zákonníka práce	EPL je index OECD, ktorý meria striktnosť legislatívnej ochrany zamestnanosti vychádzajúcej zo Zákonníka práce v škále 0 (flexibilný) až 6 (rigidný zákonník práce). Zdroj: OECD
Podiel daní a odvodov na nákladoch práce	Zdroj: OECD
Priemerné daňové klíny	Daňový klin je podiel daní a odvodov na celkových nákladoch práce pri rôznych úrovniach mzdy. Zdroj: OECD
Pasca neaktivity	Priemerná efektívna daňová sadzba pri prechode do práce na plný úväzok pre osoby bez nároku na poistenie v nezamestnanosti ale s nárokom na sociálne dávky. Zdroj: OECD
Miera nezamestnanosti ľudí podľa vzdelania	Zdroj: Eurostat (ifsa_urgaed)
Aktívne politiky trhu práce na vzdelávanie (% z HDP)	Verejné výdavky na aktívne politiky trhu práce pri vzdelávaní ako percento HDP. Zdroj: OECD
Výdavky na zdravotníctvo (% z HDP)	Celkové výdavky na zdravotnícku starostlivosť ako percento HDP. Zdroj: OECD
Spotreba alkoholu	Spotreba alkoholu v litroch na hlavu. Zdroj: OECD
Množstvo každedenných fajčiarov	Percento populácie staršej ako 15 rokov, ktorá denne fajčí. Posledný dostupný rok pre SR je 2009. Zdroj: OECD
Hotovostné platby domácností na zdravotníctvo	Hotovostné platby domácností na zdravotníctvo ako percento celkových výdavkov na zdravotníctvo. Zdroj: OECD
Efektívnosť zdravotníctva	Rozdiel v predpovedanej dĺžke života od skutočnej podľa modelu IFP (Filko at al., 2014)
Miera chudoby	Percento populácie, ktorá zarába menej ako 40% mediánového príjmu v hospodárstve. Zdroj: Eurostat (ilc_li02)
Množstvo policajtov na hlavu	Zdroj: Eurostat (crim_plce)

Platy učiteľov základných škôl	<i>Najvyššie dosiahnuté platy učiteľov základných škôl v parite kúpnej sily, v dolároch. Zdroj: OECD</i>
Miera absolventov doktorandského štúdia	<i>Miera absolventov je odhadnutý podiel ľudí na vekovej kohorte, ktorý dokončí doktorandské štúdium počas svojho života. Zdroj: OECD (Education at a Glance 2014, A3a1)</i>
Korupcia	<i>Ukazovateľ je zostavený ako priemer dvoch indexov zameriavajúcich sa na rôzne druhy korupcie: skúsenosť s korupciou medzi bežnou populáciou (Eurobarometer) a vnímanie korupcie medzi podnikateľmi (Index vnímania korupcie (CPI) - Transparency International). Zdroj: Transparency International, Eurobarometer, výpočty IFP</i>
Podiel ľudí používajúcich autobusy a vlaky	<i>Zdroj: Eurostat (tran_hv_psmod)</i>
Regional disparities (HDP na hlavu)	<i>Gini index nerovnosti HDP na hlavu medzi regiónmi. Zdroj: OECD (Regions at a Glance 2013)</i>
Celkové výdavky vlády (ako % HDP)	<i>Zdroj: OECD (Government at a Glance 2013)</i>
P50/10	<i>Podiel mediánového príjmu a hornej hranice príjmu spodného decilu. Zdroj: OECD</i>
P90/50	<i>Podiel hornej hranice príjmu a vrchného decilu na mediánovom príjme. Zdroj: OECD</i>
Podiel dlhodobej nezamestnanosti	<i>Zdroj: OECD</i>
Relatívna zamestnanosť žien	<i>Podiel zamestnanosti žien na celkovej zamestnanosti upravený o demografiu: (Women employment 15-64/Employment 15-64)/(Women labour force 15-64/Labour force 15-64). Zdroj: IFP podľa Eurostat</i>
Daňová medzera na DPH	<i>Daňová medzera na DPH je definovaná ako rozdiel medzi potenciálnou DPH, ktorá mala byť vybraná ak by sa všetky ekonomické subjekty správali v súlade so zákonom a výkladom zákona v takej forme ako bol prijímaný a skutočne vybranou daňou. Zdroj: EK pre všetky krajiny za rok 2012 okrem Slovenska (dopočítané IFP pre 2014)</i>
Cezhraničný obchod	
Ochrana minoritných investorov	
Platenie daní	
Začatie podnikania	
Stavebné povolenia	<i>Náklady a čas potrebný v jednotlivých fázach podnikania od začatia až po ukončenie. Viac k metodike získavania dát na http://www.doingbusiness.org/</i>
Zriadenie elektrickej prípojky	<i>Zdroj: World Bank</i>
Vymáhanie záväzkov	
Riešenie insolventnosti	
Získanie úveru	
Registrovanie majetku	